

обов'язки, передбачені посадовою інструкцією та іншими актами, не надав медичну допомогу в повному обсязі хворому Д., який перебував у критичному для життя стані, через що останній помер. Сукупність досліджених і узгоджених між собою в судовому засіданні доказів підтвердили, що дії лікаря М. і смерть хворого Д. перебували в причинному зв'язку¹.

ЛИЧНОСТЬ МЕДИЦИНСКОГО РАБОТНИКА В МЕХАНИЗМЕ ЯТРОГЕННОГО ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Капустина М. В.

Рассмотрены профессиональные качества медицинского работника, сведения о которых предоставляют возможность органам досудебного расследования установить механизм совершения ятрогенного преступления, причинно-следственную связь между действиями (бездействием) лица, предоставляющего лечебную помощь, с неблагоприятными последствиями в виде причинения вреда здоровью пациента или его смерти.

Ключевые слова: профессиональные качества медицинского работника, оказание медицинской помощи, механизм ятрогенного преступления.

THE PERSONALITY OF THE MEDICAL MAN IN THE MECHANISM OF THE IATROGENIC CRIME

Капустина М. В.

The article deals with the professional qualities of the medical man, the knowledge of which allows the pretrial investigation bodies to establish the mechanism of the iatrogenic crime, establish the cause-and-effect between the actions (omission) of the person who provides medical aid and the damage to the patient's health or even death.

Keywords: the medical man's professional qualities, provision of medical aid, mechanisms of the iatrogenic crime.

УДК 343.98

В. О. Яремчук, асистент кафедри криміналістики Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

УЧАСТЬ СПЕЦИАЛИСТА В ДИЯЛЬНОСТІ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНИХ ГРУП

Розглянуто організацію залучення спеціаліста до діяльності слідчо-оперативних груп. Висвітлено форми його допомоги під час участі в їх діяльності.

Ключові слова: спеціаліст, слідчо-оперативна група, форми допомоги спеціаліста.

¹ Див.: Архів Рокитнянського районного суду Київської області. Справа № 1-10/09.

На сьогодні в Україні поряд з існуванням поширених видів кримінальних правопорушень збільшуються й нові їх різновиди. Тому в багатьох випадках установлення винних осіб потребує створення слідчо-оперативних груп (СОГ) і використання в їх діяльності спеціальних знань у формі залучення експерта або участі спеціаліста при проведенні слідчих дій.

Як відомо, термін «знання» можна розуміти: а) як здатність, навички що-небудь здійснити; б) як будь-яку пізнавально-значущу інформацію; в) як гносеологічну форму ставлення людини до дійсності, що існує поряд із практичним ставленням¹. Спеціальні знання ж не є загальноновідомими чи загальнодоступними, ними володіє обмежене коло спеціалістів – обізнаних осіб². З огляду на це поширеним нині є залучення до діяльності СОГ спеціалістів, які мають спеціальні знання з однієї чи декількох галузей.

І хоча сьогодні існує багато досліджень, присвячених СОГ³, разом із тим питання участі спеціаліста в їх діяльності залишаються недостатньо вивченими. У роботах фахівців стосовно СОГ участь спеціаліста розкрито лише частково⁴.

Зважаючи на відсутність комплексних наукових розробок щодо діяльності спеціаліста під час функціонування різних видів СОГ, але широке використання його знань під час діяльності таких груп, вважаємо за необхідне розглянути форми допомоги, що можуть бути надані спеціалістом у разі його залучення до діяльності СОГ. Тому нашим завданням є висвітлення допомоги спеціаліста під час функціонування СОГ, яка чергує в органах внутрішніх справ, а також постійно діючої, міжвідомчої та міжрегіональної СОГ.

Відповідно до ч. 2 ст. 38 КПК України досудове розслідування може здійснювати слідчий одноособово або слідча група. З прийняттям нового КПК України у 2012 р. назву «слідчо-оперативна група» було замінено на назву «слідча група». Проте в нормативно-правових актах України залишається словосполучення «слідчо-оперативна група». Оскільки цей термін є загальноприйнятим, оперуватимемо саме ним.

¹ Див.: Данильян О. Г. *Філософія* : підручник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. — 2-ге вид., допов. і перероб. — Х. : Право, 2012. — С. 188.

² Див.: Шепитько В. *Проблеми использования специальных знаний в уголовном судопроизводстве* / В. Шепитько // *Избранные труды*. — Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2010. — С. 491.

³ Див.: Гордін Л. Я. *Слідчо-оперативна група: проблеми створення та діяльності* : монографія / Л. Я. Гордін. — Х. : ФІНН, 2009. — С. 73; Дубинский А. Я. *Организация и деятельность следственно-оперативной группы* : учеб. пособие / А. Я. Дубинский, Ю. И. Шостак. — К. : НИИРИО, 1981. — С. 17.

⁴ Див.: Зинин А. М. *Криминалист в следственных действиях* : уч.-практ. пособие / А. М. Зинин. — М. : Экзамен, Право и закон, 2004. — С. 28–30; Коваленко В. В. *Застосування спеціалістами науково-технічних засобів при проведенні слідчих дій* : монографія / В. В. Коваленко. — Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. — С. 92–97; Полещук О. В. *Теория и практика применения специальных знаний в современном уголовном судопроизводстве* / О. В. Полещук, С. В. Саксин, В. В. Яровенко. — М. : Юрлитинформ, 2007. — С. 71, 72; Синеекий О. *Психологічні особливості управління міжвідомчими слідчо-оперативними групами* / О. Синеекий // *Вісн. прокуратури*. — 2008. — № 3(81). — С. 74.

Сьогодні функціонування СОГ визначено низкою нормативно-правових актів: Інструкцією про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України від 9 серпня 2012 р. № 686¹; Інструкцією з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події від 22 жовтня 2012 р. № 940², спільним наказом Генеральної прокуратури, МВС і МОЗ України від 28 листопада 2012 р. № 1095/955/119³; спільним наказом МВС і МНС України від 30 листопада 2012 р. № 1106/1377⁴ та ін.

У юридичній літературі висловлюються думки щодо ролі спеціаліста в діяльності СОГ. Так, О. Синєокий розглядає спеціалістів (кінологів, водолазів, пожежних, рятувальників, водіїв спецтехніки та ін.) як допоміжний сектор у внутрішній структурі СОГ⁵. У свою чергу Г. О. Кокурін розробив інструкцію, у якій детально сформульовані функції керівника та членів такої групи⁶. О. М. Зинін висвітлює взаємодію спеціаліста в СОГ згідно з Інструкцією щодо організації взаємодії підрозділів і служб органів внутрішніх справ під час розслідування й розкриття злочинів та Настановою з роботи експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ⁷.

Слід наголосити на тому, що на переконання Р. С. Белкіна та інших науковців, кожному виду СОГ притаманні свої тактичні особливості взаємодії,

¹ Див.: Про затвердження Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 9 серпня 2012 р. № 686 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

² Див.: Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України : наказ МВС України від 22 жовтня 2012 р. № 940 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0054-13/>.

³ Див.: Про затвердження порядку взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та прокуратури України при встановленні факту смерті людини : спільний наказ Генеральної прокуратури, МВС і МОЗ України від 28 листоп. 2012 р. № 1095/955/119 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z2106-12>.

⁴ Див.: Про затвердження Порядку спільних дій органів МВС, державної інспекції техногенної безпеки України та МНС України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами : спільний наказ МВС і МНС України від 30 листоп. 2012 р. № 1106/1377 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

⁵ Див.: Синєокий О. Указ. праця. — С. 74.

⁶ Див.: Кокурин Г. А. Криминалистические и организационные основы деятельности следственно-оперативных групп по раскрытию и расследованию преступлений : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика» / Г. А. Кокурин. — Свердловск, 1991. — С. 10–13.

⁷ Див.: Зинин А. М. Указ. праця. — С. 28–30.

що визначається колом учасників, завданнями та ін.¹ Тому важливим є розподіл обов'язків між спеціалістом та іншими членами СОГ.

Відповідно до розділу 6 наказу МВС України від 22 жовтня 2012 р. № 940 передбачено існування для чергування в органах внутрішніх справ основних і додаткових СОГ. У п. 6.3., 6.4. цього нормативно-правового акта зазначено про входження до складу таких груп, зокрема, працівників науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів, кінологів із службово-розшуковими собаками².

Формами допомоги спеціаліста в складі такого виду СОГ, на наш погляд, є: 1) технічна, за якої спеціаліст здійснює фотозйомку, відео- й аудіозапис слідчої дії, вимірювання об'єктів; 2) консультаційна – спеціаліст надає консультації щодо способу огляду об'єктів (наприклад, під час огляду місця події при дослідженні пожеж, ґрунтів, літальних апаратів та ін.); 3) довідкова – наприклад, спеціаліст-криміналіст роз'яснює властивості певних предметів; 4) підготовча – спеціаліст упакує речові докази та вилучені під час слідчих дій об'єкти, готує для експертизи; 5) інформаційна – спеціаліст висловлює думку щодо залучення експерта для проведення експертизи; 6) організаційно-технічна – при підготованні до виїзду на місце події спеціаліст допомагає керівнику групи та іншим членам СОГ, що чергує в органах внутрішніх справ, визначитися з потрібними науково-технічними засобами; 7) аналітична, що полягає в допомозі аналізувати проведену слідчу дію й висувати слідчому версії; 8) надання спеціалістом «висновку» після проведення слідчої дії.

В Україні також функціонують постійно діючі СОГ. При узагальненні кримінальних проваджень за вбивствами встановлено, що спеціаліст залучався до діяльності постійно діючої СОГ у 10,53 % проваджень. У такій групі спеціаліст надає допомогу в таких формах: 1) технічна – при використанні різних технічних засобів залежно від виду слідчої дії та ін.; 2) консультаційна – стосовно спеціальних питань, що виникають у членів СОГ; 3) довідкова – надання довідкових даних з огляду на наявні в спеціаліста спеціальні знання; 4) підготовча – спеціаліст упакує виявлені під час проведення різних слідчих дій, негласних слідчих (розшукових) дій речові докази й інші об'єкти та готує необхідні матеріали для залучення експерта; 5) інформаційна – спеціаліст повідомляє інформацію стосовно доцільного методу огляду місця події, обшуку, пред'явлення для впізнання та ін.; 6) організаційно-технічна – полягає в допомозі керівнику СОГ визначитися з необхідними науково-технічними засобами; 7) аналітична, за якої аналізуються проведені слідчі дії та інші заходи, здійснені такою групою; 8) звернення членів постійно діючої СОГ до спеціаліста з метою надання ним «висновку» щодо наявних доказів у кримінальному провадженні.

¹ Див.: Криміналістика: учебник для вузов / [Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская] ; под ред. Р. С. Белкина. — М. : НОРМА, 2001. — С. 497.

² Див.: Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення ...

В Україні також можливе створення міжвідомчих СОГ. При узагальненні кримінальних проваджень за вбивствами встановлено, що спеціаліст залучався до діяльності міжвідомчої СОГ у 2,63 % проваджень. Аналізуючи таких кримінальних проваджень щодо розслідування вбивств і крадіжок показує, що до діяльності таких груп залучаються різні спеціалісти, проте в більшості випадків їх не включають до складу СОГ у наказі про її створення. Зокрема, Г. Ю. Бондар пропонує такі підстави для створення міжвідомчих СОГ: а) наявність в одному провадженні злочинів різних за підслідністю або злочинів, віднесених законом до альтернативної підслідності; б) складність одержання великої за обсягом доказової інформації, значна кількість суб'єктів, які брали участь у злочинній діяльності, та характер злочинного угруповання; в) великий обсяг слідчих дій, які необхідно провести за багатоепізодними кримінальними справами; г) реалізація в рамках розслідування оперативних матеріалів різних органів досудового розслідування; д) розслідування особливо складних злочинів проти життя й здоров'я громадян, у сфері економіки¹. Ось чому, на наш погляд, у міжвідомчих СОГ спеціаліст надає допомогу в таких формах: 1) технічну, за якої застосовуються науково-технічні засоби при проведенні різних слідчих дій, негласних слідчих (розшукових) дій та ін.; 2) консультаційну – спеціаліст надає допомогу при визначенні доцільності проведення й організації здійснення комплексу слідчих дій та інших заходів; допомагає керівнику цієї групи у взаємодії із підрозділами, представники яких входять до складу міжвідомчої СОГ; 3) довідкову, наприклад, здійснює залучений відповідно до наказу МВС України від 9 серпня 2012 р. № 686² слідчий-криміналіст; 4) підготовчу – готує об'єкти та інші матеріали та допомагає членам міжвідомчої СОГ із залученням експерта; 5) інформаційну – у разі залучення експертів для проведення експертизи або їх комплексу спеціаліст радить доцільний вид експертизи або необхідність проведення додаткової, повторної або ж комплексної чи комісійної експертизи відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5³; 6) організаційно-технічну – сприяння керівнику в складанні плану діяльності групи та плануванні використання науково-технічних засобів; 7) аналітичну – участь в аналізованні діяльності міжвідомчої СОГ; 8) надання спеціалістом «висновку».

В Україні створюються також міжрегіональні СОГ. Зокрема, О. В. Батюк зазначає, що для розкриття та розслідування злочинів, учинених на території декількох областей, передбачено створення такого виду СОГ. До того ж,

¹ Див.: Бондар Г. Ю. Міжвідомча слідчо-оперативна група: її склад і процедура створення / Г. Ю. Бондар // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. — Х., 2004. — Вип. 26. — С. 110, 111.

² Див.: Про затвердження Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України.

³ Див.: Про затвердження інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

у разі виявлення під час розслідування злочинів виявів організованої злочинності таке кримінальне провадження негайно надсилається начальнику слідчого управління (відділу) ГУМВС, УМВС для вирішення питання щодо подальшого його розслідування відповідним слідчим підрозділом. Контроль за їх роботою покладається на керівництво слідчого управління (відділ) ГУМВС, УМВС, на території, де вчинено найбільшу кількість злочинів¹.

Тому з метою розширення практики участі спеціаліста в діяльності такого виду СОГ виділимо форми допомоги спеціаліста: 1) технічну – визначає, який комплекс науково-технічних засобів слід використовувати при розслідуванні злочинів, учинених на території декількох областей; 2) консультаційну – консультує членів даної СОГ з питань, що потребують спеціальних знань; 3) довідкову – роз'яснює певні інструкції, документи, виходячи з наявних спеціальних знань; 4) підготовчу – готує потрібні матеріали для проведення різних видів експертиз, зокрема комплексних чи комісійних та інших видів; 5) інформаційну – інформує членів групи про особливості окремих слідів, речових доказів; 6) організаційно-технічну – при організації окремих слідчих дій в обранні потрібних науково-технічних пристроїв, приладів (наприклад, для проведення допиту або пред'явлення для впізнання в режимі відеоконференції), що спричинено специфікою функціонування такого виду СОГ; 7) аналітичну – спеціаліст бере участь в аналізуванні проведеної діяльності, організації й плануванні подальшої роботи СОГ; 8) надання «висновку» спеціаліста за зверненням членів міжрегіональної СОГ.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що спеціаліста слід залучати до діяльності різних видів СОГ. Він надає допомогу слідчому й членам такої групи та здійснює діяльність відповідно до наявних спеціальних знань. Залежно від виду СОГ: а) яка здійснює чергування в органах внутрішніх справ; б) постійно діючої; в) міжвідомчої; г) міжрегіональної тощо, розрізняються й форми допомоги спеціаліста. Саме тому проблеми залучення спеціаліста до діяльності різних видів СОГ, що створюються в Україні, є перспективними для подальших наукових досліджень через недостатню розробленість цих питань у юридичній літературі.

УЧАСТИЕ СПЕЦИАЛИСТА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЛЕДСТВЕННО-ОПЕРАТИВНЫХ ГРУПП

Яремчук В. О.

Рассмотрена организация привлечения специалиста к деятельности следственно-оперативных групп. Освещены формы его помощи во время участия в их деятельности.

Ключевые слова: специалист, следственно-оперативная группа, формы помощи специалиста.

¹ Див.: Батюк О. В. Щодо дослідження проблеми розслідування злочинів груповим методом шляхом створення слідчих та слідчо-оперативних груп / О. В. Батюк // Наук. вісн. Львів. ун-ту внутр. справ : сер. юрид. — Львів, 2008. — Вип. 1. — С. 374.

**SPECIALIST INVOLVEMENT IN THE WORK OF INVESTIGATION
AND OPERATION TASK FORCES**

Yaremchuk V. O.

The article deals with the procedure of involving specialist in the work of investigation and operation task forces with the focus on his assistance in their functioning.

Keywords: specialist, investigation and operation task force, specialist's assistance forms.

УДК 343.98 (477)

К. О. Спасенко, аспірант кафедри криміналістики Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

**ОБСТАНОВКА, ЧАС І МІСЦЕ ЯК ЕЛЕМЕНТИ
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИННИХ
ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПРИ ВИКОНАННІ
РОБІТ ІЗ ПІДВИЩЕНОЮ НЕБЕЗПЕКОЮ**

На основі даних узагальнення кримінальних справ (матеріалів кримінальних проваджень) досліджено обстановку, час і місце як елементи криміналістичної характеристики вчинення злочинних порушень правил безпеки при виконанні робіт із підвищеною небезпекою.

Ключові слова: обстановка, час, місце, криміналістична характеристика, правила безпеки, роботи з підвищеною небезпекою.

Аналізування ситуації, що склалася на сьогодні у сфері промислової безпеки й охорони праці, свідчить про те, що роботодавці все менше приділяють уваги навчання працівників, видаванню засобів індивідуального захисту, що призводить до наслідків, визначених у диспозиції ст. 272 КК України. Ураховуючи необхідність існування теоретичної бази, яка дозволила б підвищити якість розслідування цієї категорії злочинів, вивчення обстановки, часу та місця як елементів криміналістичної характеристики порушення правил безпеки при виконанні робіт із підвищеною небезпекою є необхідним і дозволяє оперувати значною кількістю вихідних даних щодо окремих сторін учинення злочину, а тому дає поштовх до подальшого дослідження.

Проблеми обстановки, часу та місця вчинення злочинів були предметом наукових розробок як українських, так і зарубіжних учених, серед яких Р. С. Белкін, В. О. Образцов, В. І. Куліков, М. П. Яблоков, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько та ін. Проте, незважаючи на існуючі наукові праці, у яких розглядаються різні сторони цього питання, чимало аспектів залишаються дискусійними, оскільки дослідження, які б висвітлювали характеристику обстановки, часу й місця вчинення злочину, передбаченого ст. 272 КК, відсутні.

Зауважимо, що існують різні підходи до розуміння обстановки злочину як елемента криміналістичної характеристики. Одні вчені вказують, що об-